

**Vlaamse
overheid**

INSPIRATIEBUNDEL VOOR EEN REGEERAKKOORD 2024-29

VLAAMSE RAND

**AGENTSCHAP
BINNENLANDS
BESTUUR**

vlaanderen.be/abb

Inleiding

Dit deel van de inspiratiebundel vangt aan met een compacte omgevingsanalyse voor het beleidsveld Vlaamse Rand (sub 1). Vervolgens overloopt het de meest relevante beleidstopics: de structurele financiering van de lokale besturen in de Rand (sub 2), de afbakening van de Vlaamse Rand (sub 3), het Vlaamse Randfonds (sub 4), het coördinatieplatform Stand van de Rand (sub 5), het Documentatiecentrum Vlaamse Rand (sub 6), het mediabeleid (sub 7) en de gebiedsgerichte werking (sub 8). In sub 9 staat het overzicht van de beleidsaanbevelingen die in de vermelde beleidstopics (sub 2-8) aan bod kwamen. Het deel sluit af met het gezamenlijke debat met stakeholders over het Brusselbeleid én de Vlaamse Rand (sub 10). De debatfiche situeert een meer geïntegreerd beleid voor Brussel en de Vlaamse Rand, geeft aan welke sprekers en stakeholders eraan deelnamen en vermeldt conclusies en beleidsaanbevelingen op grond van het debat enerzijds en van ABB anderzijds.

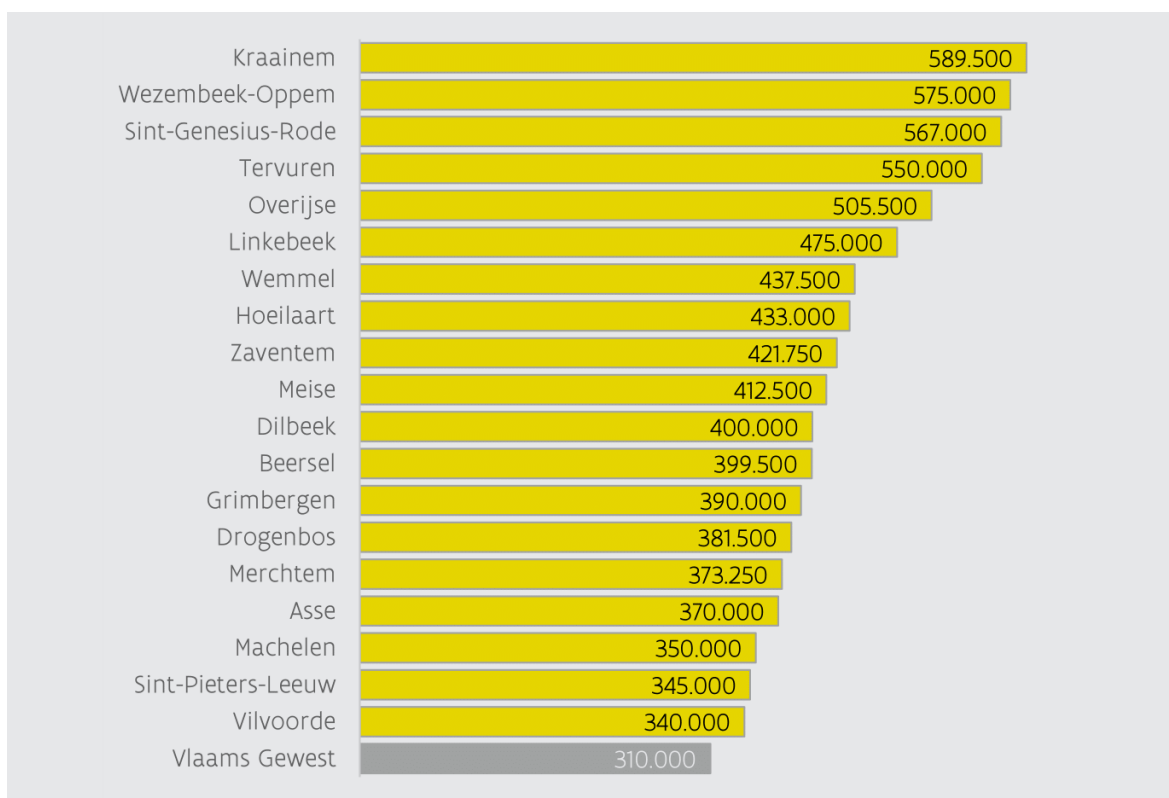
1. Omgevingsanalyse Vlaamse Rand

De Vlaamse Rand is een regio met grote troeven die voor veel welvaart zorgen. De nabijheid van de hoofdstad biedt op het vlak van werkgelegenheid, cultuur en algemene voorzieningen ontegensprekelijk heel wat voordelen. Anderzijds zorgt dezelfde stad ook voor een hoge demografische druk, een druk op huisvesting en voorzieningen, en uitdagingen voor het behoud en de inrichting van de open ruimte.

Investeren in de Vlaamse Rand is meer dan ooit nodig omdat de regio een aantal snelle, ingrijpende maatschappelijke evoluties doormaakt. Zo kent de Vlaamse Rand een opvallend **sterke bevolkingsgroei**. In de afgelopen 10 jaar (2013-2023) steeg het aantal inwoners in de Vlaamse Rand met 10%. Dat cijfer ligt een stuk hoger dan het Vlaamse gemiddelde (6%). Uit recent studiewerk door Provincie Vlaams-Brabant (De Maesschalck, 2022) blijkt dat de bevolkingsgroei in de Vlaamse Rand vooral gedreven wordt door verhuisbewegingen vanuit Brussel. In 2022 ontving de Vlaamse Rand in totaal 36.952 **nieuwe inwijkelingen**. Dat zijn inwoners die voorheen in een andere Belgische gemeente of in het buitenland woonden. Dat aantal komt neer op 82 inwijkelingen per 1.000 inwoners in de Vlaamse Rand, een stuk **hoger dan het Vlaamse gemiddelde** van 65 inwijkelingen per 1.000 inwoners. Geen enkele Vlaamse gemeente telt meer inwijkelingen per 1.000 inwoners dan de gemeenten Wemmel en Drogenbos. Bovendien staan 9 gemeenten uit de Rand in de top 20 van de Vlaamse gemeenten met het hoogste aantal inwijkelingen per 1.000 inwoners: Wemmel, Drogenbos, Kraainem, Zaventem, Wezembeek-Oppem, Asse, Linkebeek, Beerseel en Machelen. De resultaten van de burgerbevraging weerspiegelen die vele verhuisbewegingen naar de Vlaamse Rand. Het aandeel inwoners die **al meer dan 10 jaar** in de gemeente wonen ligt er **lager** dan in het Vlaams Gewest en de centrumsteden. Die vaststelling is logisch aangezien de bevolking in de Vlaamse Rand al jaren sterk stijgt door de instroom van nieuwe inwoners uit Brussel. Samen met de taalbarrière vormt dat relatief hoge aandeel recent ingeweken inwoners een grote uitdaging voor het sociale leven in de randgemeenten.

De sterke bevolkingsgroei en de populariteit van de regio bij kandidaat-kopers uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest creëren een grote vraag naar woningen. Die vertaalt zich in hoge woningprijzen: in 2022 lag de mediaanprijs van alle verkochte huizen in elk van de 19 randgemeenten hoger dan het Vlaamse gemiddelde (310.000 euro). Bovendien staan 8 gemeenten uit de Vlaamse Rand in de top 20 van de Vlaamse gemeenten met de hoogste woningprijzen.

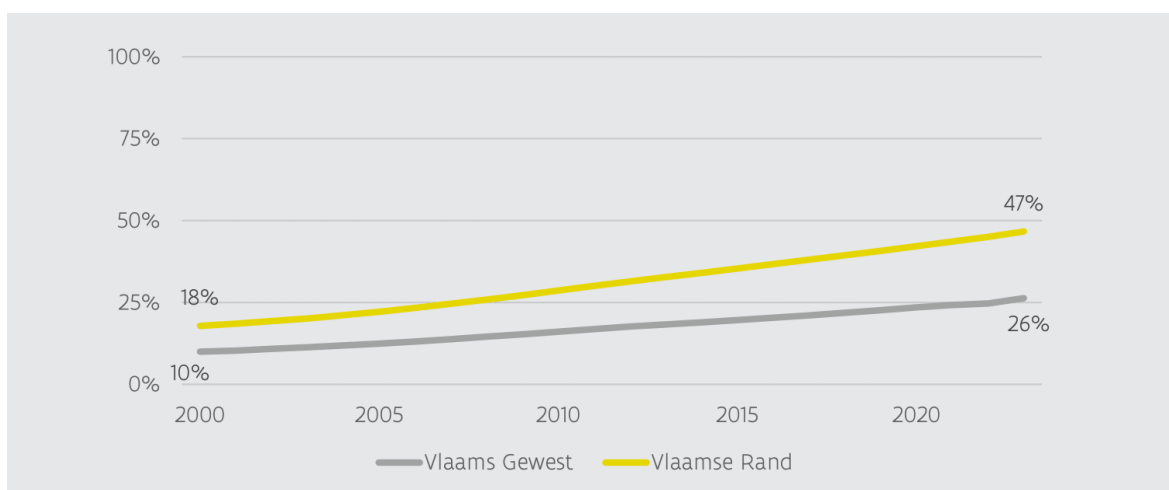
Mediaanprijzen huizen (alle huizen) in de Vlaamse Rand, per gemeente

Bron: Statbel (2022)

Het hoge aantal inwijkelingen zorgt voor een snelle **internationalisering** van de Vlaamse Rand. Terwijl begin 2023 bijna de helft van alle randbewoners van buitenlandse herkomst was (47%), was dat in het jaar 2000 nog maar het geval bij 1 op de 5 inwoners van de regio (18%). Dat legt niet alleen druk op het Nederlandstalige karakter van de regio, maar stelt ook het onderwijs in de Vlaamse Rand op de proef. De instroom vanuit Brussel bestaat grotendeels uit anderstalige, jonge gezinnen van niet-Belgische herkomst (De Maesschalck, 2022).

Aandeel inwoners met buitenlandse herkomst (2000–2023), in procenten

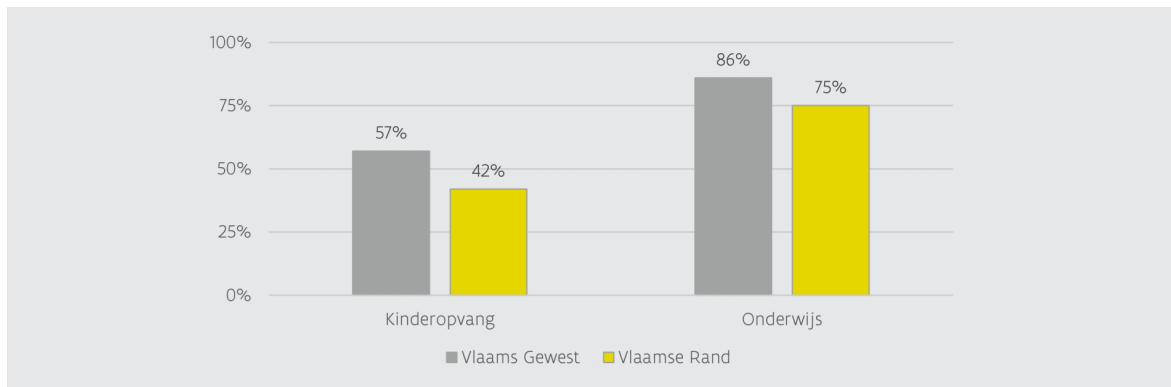

Bron: Statbel (2023)

De recent gepubliceerde resultaten van de burgerbevraging van de Gemeente-Stadsmonitor tonen de relatief **lage tevredenheid van de Randbewoners over tal van publieke voorzieningen**. Het verschil tussen de Vlaamse Rand enerzijds en het Vlaamse Gewest en de centrumsteden anderzijds is het grootst bij lokale jeugd-

voorzieningen (kinderopvang, onderwijs, speelplekken, jongerenvoorzieningen) en het middenstandsaanbod (uitgaansgelegenheden, winkelveorzieningen). Maar ook voor huisvuilvoorzieningen, vrijetijdsvoorzieningen (sport, cultuur) en gezondheid (huisartsen, gezondheidsvoorzieningen) ligt de tevredenheid van de randbewoners significant lager dan in het volledige Vlaamse Gewest en de centrumsteden. De **ontevredenheid over de jeugdvoorzieningen** vormt wellicht de **meest urgente uitdaging** voor de regio: de bevolking in de Vlaamse Rand is relatief jong en volgens de prognoses van Statbel en Statistiek Vlaanderen **zal het aantal kinderen en jongeren er in de komende decennia sterk stijgen**. De sterke groei binnen die leeftijdscategorie zal in de komende regeerperiodes een zware capaciteitsdruk leggen op het onderwijs in de regio: de verwachte capaciteitstekorten in het gewone kleuter- en lager onderwijs zijn volgens de capaciteitsmonitor³⁴ nergens in Vlaanderen hoger dan in de onderwijszones Dilbeek, Halle en Vilvoorde.

Vergelijking tevredenheid jeugdvoorzieningen Vlaamse Rand - Vlaams Gewest

Bron: Bevraging Gemeente-Stadsmonitor (2023)

2. Structurele financiering van lokale besturen in de Rand

Vanuit de lokale besturen in de Rand klinkt heel luid de roep naar meer structurele middelen om het hoofd te kunnen bieden aan de specifieke uitdagingen in de Rand. Dat is ook de centrale boodschap van het Toekomstforum Halle-Vilvoorde, dat in zijn [memorandum 2024](#) pleit voor **extra financiering voor de Vlaamse Randregio**. De huidige doelgebonden subsidiemogelijkheden volstaan voor hen niet: ze brengen te veel werklust en onzekerheid met zich mee.

De **specifieke demografische kenmerken** van de Rand brengen hogere kosten met zich mee voor de lokale besturen. Om te beginnen zetten de vele verhuisbewegingen en de veel snellere bevolkingsgroei extra druk op de gemeentelijke diensten en voorzieningen. Daarnaast betekent het grotere aandeel inwoners van buitenlandse herkomst dat taal mogelijk een hindernis vormt in de communicatie en dat gemeenten dus meer moeite en tijd moeten steken in het correct informeren van die inwoners. De diversere context vraagt bovendien om meer inspanningen om het sociale weefsel binnen de gemeente te bestendigen. Voor de **faciliteitengemeenten** zijn er nog meer uitdagingen: de taalfaciliteiten aanbieden vraagt extra werk en ze kunnen hun bestuurskracht ook niet verhogen door te kiezen voor een fusie.

Daarom stellen wij voor dat de **financieringsmechanismen** voor gemeenten voortaan meer rekening houden met die verschillende factoren. Momenteel focust het Gemeentefonds bijvoorbeeld op de huidige bevolkingsaantallen en blijven bevolkingsprognoses buiten beschouwing. De sociale maatstaven die in het Gemeentefonds vervat zitten, kijken dan weer alleen naar sociale kwetsbaarheid en niet naar diversiteit. Bovendien wordt het aandeel kansarme kinderen in de Vlaamse Rand nog onderschat: de cijfers zijn afkomstig van Kind & Gezin, dat in de Vlaamse Rand een lager bereik heeft, en ze zijn gebaseerd op de woonplaats van de kinderen bij hun geboorte, terwijl veel kinderen die in de Vlaamse Rand wonen in Brussel werden geboren.

³⁴ Havermans, N., Kangas, T. & Surkyn, J. (2021) Capaciteitsmonitor 2021. Analyse van capaciteitsnoden en pendelbewegingen in Vlaanderen. Leuven: HIVA-KU Leuven.

Om beter tegemoet te komen aan de uitdagingen die lokale besturen ondervinden ten gevolge van migratie, kan het **Gemeentefonds** volgende parameters als verdeelcriteria hanteren:

- immigratie: interne verhuisbewegingen (vanuit België), internationale verhuisbewegingen
- buitenlandse herkomst: inwoners met niet-EU-herkomst, inwoners met EU-herkomst
- taal: aandeel leerlingen met andere thuistaal dan Nederlands
- bevolkingsprognoses: prognose van het totale inwonersaantal, prognose van inwoners naar leeftijd (in functie van voorzieningen voor kinderen en ouderen).

De opname van dergelijke criteria in het Gemeentefonds garandeert bovendien dat ook gemeenten van buiten de Vlaamse Rand die met dezelfde uitdagingen worstelen daarvoor gecompenseerd worden.

Aanvullend op die mogelijke aanpassing van de verdeelcriteria in het Gemeentefonds kunnen ook andere financieringsinstrumenten extra slagkracht geven aan de lokale besturen in de Rand. Dat kan bijvoorbeeld door het subsidiebudget voor grootstedelijke problematieken, voor mobiliteitsknooppunten en een deel van de middelen van het vroegere federale grootstedenbeleid anders in te vullen en ze samen te voegen in een **fonds voor (wijk)gerichte oproepen** voor gemeenten met grootstedelijke uitdagingen. Daarvoor kunnen dan ook gemeenten in de Vlaamse Rand die geconfronteerd worden met de vooropgestelde grootstedelijke uitdagingen in aanmerking komen.

Dat alles veronderstelt een duidelijke politieke keuze die het belang van samenleven in diversiteit erkent en lokale besturen daarin wil versterken. Het hoeft geen betoog dat **samenleven in diversiteit** – in deze tijden van globalisering, oploeiende internationale conflicten en grootschalige migratie – een van de grootste maatschappelijke uitdagingen is in Vlaanderen en daarbuiten. De meerwaarde die lokale besturen daarin kunnen betekenen, is evident: de lokale omgeving vormt letterlijk het raakvlak waar verschillende gemeenschappen elkaar treffen en is de gemene deler bij uitstek voor inwoners van alle herkomsten. Een basisfinanciering die meer rekening houdt met de diverse context waarin lokale besturen al dan niet opereren, lijkt een belangrijke stap vooruit.

3. Afbakening van de Vlaamse Rand

Het Vlaamse Randbeleid richt zich in principe op de **19 gemeenten** die grenzen aan het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest of aan één van de faciliteitengemeenten rond Brussel. Toch werd er de voorbije legislatuur soms afgeweken van die strikte afbakening in functie van specifieke thema's, zoals vergroening of streekontwikkeling. Daarnaast klinkt politiek geregeld het signaal dat verschillende uitdagingen ook in de ruimere regio rond Brussel spelen.

Met die realiteit willen we meer rekening houden door voor elk van onze beleidsinstrumenten het toepassingsgebied gericht te definiëren. Daarbij stellen we zinvolle indicatoren voorop die resulteren in meer maatwerk. Een dergelijke **flexibelere benadering** zorgt ervoor dat waardevolle projecten uit de ruimere regio niet per definitie uit de boot vallen. Voor initiatieven met een ruimtelijke impact kunnen we ons daarvoor onder meer baseren op de gebiedsgerichte afbakening die het Departement Omgeving hanteert.

4. Vlaamse Randfonds

Dat de vele uitdagingen in de Vlaamse Rand vragen om extra middelen, staat vast. In de vorige regeerperiode richtte de Vlaamse Regering daarom het Vlaamse Randfonds op. Dat instrument is waardevol gebleken als **extra hefboom** voor het Vlaamse beleid in de Rand, maar kwam onvoldoende tegemoet aan de vraag van lokale besturen naar meer structurele middelen.

We stellen daarom voor om een beter evenwicht te zoeken tussen beide sporen: enerzijds structurele middelen vanuit het Gemeentefonds voor meer slagkracht bij de lokale besturen (zie hiervoor) en een Vlaamse Randfonds dat we inzetten als **hefboomfinanciering** om een **gericht impulsbeleid** te voeren op het vlak van vergroening, onderwijs, wonen, cultuur, welzijn, mobiliteit en economische ontwikkeling in de Rand. Om dat te realiseren staan we achter het behoud van de middelen. Dat komt neer op **5.550.0.00 euro per jaar**. Met die middelen vergroten we de impact van het Vlaamse Randbeleid, ondersteunen we projecten met een **bovenlokale uitstraling** rond de vermelde thema's of zetten we eigen projecten of campagnes op.

Concreet willen we de uitvoering hiervan stimuleren binnen een gebiedsgerichte werking. Daarin zien we volgende prioriteiten:

- **Onderwijs:**

We stellen voor om de **onderwijsopdracht van vzw 'de Rand'** voor de ondersteuning van secundaire scholen nog gedurende 1 regeerperiode voort te zetten. Zo krijgt vzw 'de Rand' de tijd om de opgestarte trajecten te voltooien en grondig te evalueren met het oog op een structurele toekomstvisie. Omdat ook ondersteuning van de basisscholen in de Vlaamse Rand broodnodig is, stellen we voor om vzw 'de Rand' ook daar enkele proefprojecten te laten opstarten. Tegelijkertijd zetten we stappen voor een meer afgestemde aanpak tussen de beleidsdomeinen onderwijs en Randbeleid in functie van de structurele ondersteuning van scholen.

- **Welzijn:**

De zorgachterstand in de Vlaamse Rand is een oud zeer en gaat er met de huidige instrumenten onvoldoende op vooruit. We onderschrijven dan ook de oproep van het Toekomstforum Halle-Vilvoorde naar meer plaatsen én personeel binnen de **kinderopvang** en naar een betere **crisisopvang**.

- **Vergroening:**

Het aandeel bebouwde oppervlakte tegenover totale oppervlakte is in de Vlaamse Rand fors hoger dan in de rest van Vlaanderen. Vanuit het Vlaamse Randfonds willen we verder middelen vrijmaken om meer groen in de regio te realiseren. Dat houdt in dat we inzetten op projecten rond **toegankelijk groen, groene verbindingen en bosuitbreiding**. Daarvoor willen we nieuwe projectoproepen Groene Rand ondersteunen. Daarnaast zijn er tijdens de volgende regeerperiode enkele **grote werven** in de Vlaamse Rand waar het Vlaamse Randfonds mee zijn schouders onder kan zetten om vergroeningsprojecten te versterken, bijvoorbeeld het Nationaal Park Brabantse Wouden, de landinrichtingsprojecten van VLM en Werken aan de Ring.

We pleiten binnen het Vlaamse Randfonds voor **duidelijkere toekenningscriteria** die heldere verwachtingen scheppen bij lokale besturen en andere betrokkenen. Aan de hand van gerichte oproepen – die we al dan niet samen met andere beleidsvelden opzetten – kunnen we bepaalde projecten meer sturen en stimuleren. We zien het Vlaamse Randfonds vooral als investeringsinstrument voor projecten met een bovenlokale uitstraling, daar waar we met andere subsidielijnen project- en werkingsmiddelen aanreiken. Op die manier komen we tot een doordacht en logisch geheel van ondersteuningsmogelijkheden binnen het beleidsveld Vlaamse Rand.

5. Coördinatieplatform Stand van de Rand

Het coördinatieplatform Stand van de Rand wil de **samenwerking tussen beleidsdomeinen** faciliteren en zo de uitdagingen in de Vlaamse Rand gecoördineerd aanpakken. De bijgestuurde werkwijze die we sinds 2023 hanteren, zorgt voor meer dynamiek tussen de deelnemers en levert concretere resultaten op. Zo fungeert het coördinatieplatform meer en meer als **hefboom om transversale projecten in de Vlaamse Rand te realiseren** en om te verkennen welke daarvan in aanmerking komen voor financiering via het Vlaamse Randfonds.

In zijn huidige vorm betekent het coördinatieplatform een onmisbaar instrument om contacten te onderhouden met en informatie te verzamelen bij andere Vlaamse beleidsdomeinen. Dankzij het coördinatieplatform houden we een goed zicht op relevante evoluties binnen de domeinen onderwijs, mobiliteit, omgeving, welzijn en wonen.

Daarnaast zijn er nog andere beleidsdomeinen met een belangrijke impact op de Vlaamse Rand. Zo komen – naast de 5 beleidsvelden van Stand van de Rand – nog volgende thema's aan bod in de beleids- en begrotingstoelichting Vlaamse Rand: integratie en inburgering, werk, economie, cultuur, jeugd, sport, taalwetgeving en toerisme. Voor die beleidsdomeinen blijven de contacten beperkt tot het opvragen van informatie voor beleidsdocumenten en andere ad-hocvragen. Van een echte wisselwerking of proactieve afstemming van beleid is daar veel minder sprake.

We stellen voor om die thema's te integreren in het coördinatieplatform. Idealiter kunnen we zo **alle thema's die bepalend zijn voor de Vlaamse Rand** vatten binnen het coördinatieplatform en ontstaat er een logischer verband tussen de beleidsvelden die daar aan bod komen en de thema's die we in onze beleidsdocumenten uitdiepen.

Net om het panorama van de Vlaamse Rand op het coördinatieplatform breed te kunnen schetsen, stellen we ook voor om een **omgevingsanalyse** toe te voegen aan het geheel van projectfiches waarmee de verschillende Vlaamse beleidsdomeinen aan de Vlaamse Regering rapporteren. Die bijkomende fiche kan als kader dienen ter introductie van de andere projecten.

6. Documentatiecentrum Vlaamse Rand

Bij de integratie van het Documentatiecentrum Vlaamse Rand in het Agentschap Binnenlands Bestuur werd een nieuwe stuurgroep opgericht om regelmatig af te stemmen met BRIO, vzw 'de Rand' en de provincie Vlaams-Brabant over het geplande onderzoekswerk. In de komende regeerperiode wil team Vlaamse Rand verder inzetten op dat **onderzoekswerk** om meer sturing te geven aan onderzoek over de Vlaamse Rand en de maatschappelijke uitdagingen in de regio helder en objectief in kaart te brengen. Vanwege de maatschappelijke impact van Brussel op de Vlaamse Rand willen we focussen op de **interactie tussen beide regio's** via onderzoeksthema's zoals verhuisbewegingen, de scholenpendel en verplaatsingsgedrag (mobiliteit) etc.

Naast de kennisopbouw via het Documentatiecentrum blijven we ook inzetten op de ontsluiting van relevante datasets voor alle Vlaamse gemeenten (inclusief de 19 randgemeenten) via de Gemeente-Stadsmonitor en het publiceren van de driejaarlijkse toelichtingsnota 'Een blik op de Vlaamse Rand'.

7. Mediabeleid

RINGtv blijft als regionale zender onze primaire partner in het mediabeleid voor de Vlaamse Rand. Net als de andere regionale televisieomroepen volgt RINGtv meer en meer een crossmediale strategie door via hun aanbod, technologie en organisatie in te spelen op een toekomstgericht en gedifferentieerd mediagebruik. Zo ontwikkelt RINGtv in samenwerking met RandKrant een **nieuwsapp**, waarmee het de focus verruimt van televisiezender naar multimedialkanaal.

Dergelijk gezamenlijk project vraagt uiteraard om nauwe samenwerking tussen beide mediapartners. Als volgende stap in deze crossmediale aanpak denken wij aan een **geïntegreerde redactie voor RINGtv en RandKrant**. Het samenbrengen van de redactieteams bevordert ongetwijfeld de kruisbestuiving en versterkt de relevantie van beide mediakanalen.

8. Gebiedsgerichte werking

De uitdagingen in de Vlaamse Rand zijn toegenomen, zowel voor de lokale besturen in de Vlaamse Rand als voor de Vlaamse overheid, maar de bestuurskracht is niet altijd meegegroeid. Om zowel de Vlaamse als lokale doelstellingen in de Rand efficiënter te kunnen realiseren, is een **gebiedsgerichtere aanpak** van de Vlaamse overheid nodig. De Vlaamse overheid kan lokale besturen aanmoedigen om meer gegroepeerd op te treden en rond vooraf afgebakende prioritaire thema's samen te werken. Zo'n gebiedsgerichte benadering kan ook de verkokering in sommige bestuurlijke processen verminderen (zowel binnen de Vlaamse overheid als binnen de lokale besturen).

Voorbeelden zoals het Intergemeentelijk Samenwerkingsverband (IGS) Vrijetijdsregio Druivenstreek, het IGS Zennevallei Hergist en het Nationaal Park Brabantse Wouden tonen aan dat lokale besturen in sommige regio's al naar elkaar toegroeien en verdienen nog meer navolging. Dergelijke (sub)regio's hebben vaak ook een sterkere identiteit die meer mobiliserend werkt dan 'de Vlaamse Rand'. Die gebiedsgerichte benadering is zeker geen alternatief voor fusies en neemt ook niet weg dat er aandacht moet blijven gaan naar de overkoepelende uitdagingen in de Vlaamse Rand. Wel kan het een eerstvolgende stap zijn om de **bestuurskracht** van lokale besturen te verhogen. Dat sluit ook aan bij de toekomstvisie van de Vlaamse overheid rond regiovorming en bij verschillende studies die wijzen op het belang van kleinere zones binnen de referentieregio's.

Concreet stellen we daarom voor om 'gebiedsgericht samenwerken' als criterium te integreren in het **subsidiekader Vlaamse Rand**. Projecten die gebiedsgerichte samenwerking bevorderen, krijgen op die manier een streepje voor.

9. beleidsaanbevelingen - overzicht

- Pas de criteria om het Gemeentefonds te verdelen aan zodat lokale besturen meer structurele middelen krijgen om in te zetten op samenleven in diversiteit.
- Zet het Vlaamse Randfonds voort met 5.550.000 euro per jaar.
- Hanteer een flexibelere afbakening van de Vlaamse Randregio in functie van thema's en noodwendigheden op basis van indicatoren.
- Breng de redactie van RINGtv en RandKrant samen om een crossmediale aanpak te bevorderen.
- Stimuleer lokale besturen om gebiedsgericht te werken door het als criterium te gebruiken in het subsidiekauder Vlaamse Rand.
- Bevorder de uitwisseling tussen Brussel en de Vlaamse Rand met bijvoorbeeld een gedeelde subsidielijn voor projecten die Brussel en de Vlaamse Rand verbinden (zie hieronder ook de aanbevelingen vanuit het stakeholdersdebat over de uitwisseling tussen Brussel en de Vlaamse Rand).

Over het beleid Vlaamse Rand organiseerden we een stakeholdersdebat. Meer gedetailleerde standpunten, zienswijzen en beleidsaanbevelingen vind je bij het onderdeel 'debat over uitwisseling Brussel-Vlaamse Rand' (sub 10., p. 84)

10. Debat over 'uitwisseling Brussel-Vlaamse Rand'

10.1. Situering

Brussel en de Vlaamse Rand staan steeds vaker voor dezelfde maatschappelijke uitdagingen. Die nieuwe realiteit op het terrein moet ons als Vlaamse overheid aansporen om meer te focussen op een geïntegreerd beleid. Het stakeholdersdebat dat het team Coördinatie Brussel en Vlaamse Rand van ABB op 27 oktober 2023 organiseerde, wil alvast het ijs breken en een 1ste aanzet geven. In plaats van de 2 op zichzelf staande beleidsvelden 'Brussel' en 'Vlaamse Rand' afzonderlijk te behandelen (zoals dat meestal gebeurt), koos ABB voor de uitdagende aanpak om ze, bij wijze van experiment, samen onder het vergrootglas te leggen, op zoek naar kansen, opportuniteiten en win-winsituaties die zowel Brussel als de Vlaamse Rand sterker maken.

Probleemstelling stakeholdersdebat: hoe kunnen we het Vlaamse Brussel- en Randbeleid op het vlak van gemeenschapsmateries beter op elkaar afstemmen en op welke manier kunnen we de uitwisseling tussen beide regio's faciliteren?

10.2 Samenstelling en setting

Aan de stakeholdersconsultatie over de uitwisseling tussen Brussel en de Vlaamse Rand namen een vijftigtal (beleids)medewerkers deel die samen een dertigtal verschillende verenigingen, organisaties en instellingen uit Brussel en de Vlaamse Rand vertegenwoordigden, evenredig verdeeld over de verschillende gemeenschapssectoren³⁵.

Als opwarming kregen de deelnemers een korte keynotespeech van 5 deskundigen: Jo De Ro (Agentschap Integratie en Inburgering), Annick Dermine (vzw Huis voor Gezondheid), Dimokritos Kavadias (VUB-BRIO); Patrick Manghelinckx (vzw Huis van het Nederlands Brussel) en Jo Van Vaerenbergh (vzw 'de Rand'). Zij toonden, elk vanuit hun

³⁵ Muntpunt, VI.BE, GO! scholengroep SCOOP, VGC, vzw 't Smiske, Departement Zorg, RINGtv, Huis van het Nederlands Brussel, Vlabinvest, Studio Globo, Agentschap Integratie en Inburgering, Departement Cultuur, Jeugd en Media, Departement Onderwijs en Vorming, Gemeente Dilbeek, Lasso vzw, IGS Cultuur Noordrand, vzw 'de Rand', Avansa Citizenne vzw, Huis voor Gezondheid, Departement Zorg, GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, Groep INTRO vzw, SYNTRA Brussel, Toekomstforum, cultuurraad Linkebeek, PIN vzw, Kenniscentrum Welzijn, Wonen, Zorg, Avansa Halle-Vilvoorde, Welzijnskoepel West-Brabant en Agentschap Binnenlands Bestuur

eigen expertise, met de nodige feiten en cijfers treffend aan waarom het van cruciaal belang is dat beleidsmakers meer aandacht besteden aan de afstemming en uitwisseling tussen Brussel en de Vlaamse Rand.

Na de schets van de sociodemografische context namen de deelnemers plaats aan 1 van de 4 werktafels: 1 over cultuur, 1 over jeugd, 1 over zorg en 1 over onderwijs. De stakeholders reflecteerden achtereenvolgens over de uitdagingen in Brussel en de Vlaamse Rand, wat beide met elkaar delen en waarin ze van elkaar verschillen, en hoe we de samenwerking, afstemming en uitwisseling tussen Brussel en de Vlaamse Rand in de toekomst kunnen verdiepen en versterken. De debatten werden in goede banen geleid door facilitators van de Vlaamse overheid.

Het resultaat van deze stakeholdersconsultatie is een set van generieke uitdagingen en aanbevelingen, die relevant zijn voor verschillende gemeenschapsdomeinen, aangevuld met eerder sectorspecifieke bevindingen die focussen op cultuur, jeugd, zorg en onderwijs.

10.3. Het stakeholdersdebat

De keynotesprekers over de demografie van Brussel en de Vlaamse Rand

Brussel en de Vlaamse Rand maken samen snelle, ingrijpende demografische evoluties door. De bevolking groeit er in ijtempo. Terwijl er in de afgelopen 10 jaar 6,2% nieuwe inwoners bijkwamen in Vlaanderen, groeide de bevolking in Brussel en de Vlaamse Rand respectievelijk met 7,5% en 10%.

Die sterke bevolkingsgroei verandert de samenstelling van de bevolking ingrijpend. Ten 1ste wordt de bevolking in de regio diverser. Terwijl 26% van de Vlaamse bevolking een buitenlandse herkomst heeft, gaat het in Brussel en de Vlaamse Rand om respectievelijk 77% en 47% van de inwoners. Ten 2de stijgt het aandeel kinderen en jongeren in de regio nog sterker dan de algemene bevolking. Terwijl 21% van de Vlaamse bevolking in 2023 jonger was dan 20 jaar, bedraagt het aandeel van die leeftijdscategorie in Brussel en de Vlaamse Rand telkens 25%. Hoewel de sterke groei van het aandeel kinderen en jongeren in Brussel stabiliseert, voorspellen de bevolkingsvoorzichten een blijvende groei van die leeftijdscategorie in de Vlaamse Rand.

Hoewel die trends zich ook elders afspelen, tekenen ze zich in de regio duidelijk sterker af. Dat maakt de uitdagingen voor organisaties die maatschappelijke dienstverlening aanbieden in Brussel en de Vlaamse Rand extra urgent. Tegelijk betekent het dat Vlaanderen kan leren van de regio door Brussel en de Vlaamse Rand te benaderen als sociaal laboratorium.

De stakeholders over afstemming en uitwisseling tussen Brussel en de Vlaamse Rand

1. Generieke uitdagingen en aanbevelingen

Het beleid van de Vlaamse overheid ten opzichte van Brussel en de Vlaamse Rand in het algemeen

- Net zoals Brussel is de Vlaamse Rand **niet homogeen samengesteld**. Zo hebben bepaalde Brusselse gemeenten meer gemeen met gemeenten uit de Vlaamse Rand dan met andere gemeenten in Brussel. Een 1ste generieke aanbeveling van de stakeholders is dat **maatwerk** het uitgangspunt moet zijn van het beleid.
- Opportuniteiten en uitdagingen zijn immens groot in Brussel en de Vlaamse Rand. Aangezien de maatschappelijke context in de Vlaamse Rand steeds meer lijkt op die van Brussel en de uitdagingen er zelfs prominenter zijn dan in sommige Vlaamse centrumsteden, moet volgens de betrokkenen ook de **financiering volgen**. Vooral kleinere gemeenten hebben niet altijd de middelen of de expertise in huis om het steeds groter wordende pakket aan taken en bevoegdheden te realiseren. De stakeholders vragen daarom meer structurele ondersteuning voor impactvolle projecten die duurzame antwoorden bieden op stedelijke uitdagingen en die het samenleven bevorderen.
- De stakeholders stellen vast dat de Vlaamse overheid Brussel en de Vlaamse Rand in haar beleid vaak afzonderlijk benadert in plaats van als **1 geheel**. De bevoegdheden Brussel en Vlaamse Rand liggen doorgaans bij 2 verschillende Vlaamse ministers, wat volgens sommigen niet bevorderlijk is voor de afstemming en uitwisseling tussen beide regio's. Daarom werd aan sommige werktafels de suggestie gedaan om de beleidsvelden

Brussel en Vlaamse Rand in de toekomst door **1 Vlaamse minister** te laten uitoefenen die op die manier een geïntegreerd beleid kan voeren.

- De 19 gemeenten die deel uitmaken van het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad zijn wettelijk verankerd (cf. de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken). Het aantal gemeenten dat tot de Vlaamse Rand behoort, is niet gebetonneerd, maar de facto wordt de Vlaamse Rand afgebakend als een statische groep van 19 gemeenten. Een variabele invulling van het grondgebied van de Vlaamse Rand, naargelang de specifieke beleidscontext, kan voor meer maatwerk zorgen. Het spreekt voor zich dat bepaalde fenomenen en problematieken het grondgebied van Brussel en de Vlaamse Rand overstijgen.

De werking van de stakeholders op het terrein en de ondersteuning door de Vlaamse overheid

- Het is niet evident voor lokale besturen en het middenveld om hun beleid en aanbod op korte termijn af te stemmen op de sterke bevolkingsgroei die zich de laatste jaren aftekende. Brussel en de Vlaamse Rand kampen met aanzienlijke capaciteits- en personeelsnoden, zowel in de zorg, als het onderwijs, als het jeugdwerk.
- Uit de stakeholdersdebatten blijkt dat het vrijetijdsaanbod in de Vlaamse Rand voornamelijk gedragen wordt door **vrijwilligers**. Brussel heeft dan weer een sterker uitgebouwd professioneel vrijetijdsnetwerk. Sterke instellingen en organisaties, die mee uitvoering geven aan het realiseren van de Vlaamse beleidsdoelstellingen, bestaan zowel uit professionals als uit vrijwilligers die voldoende ondersteund worden.
- Structurele ondersteuning door de Vlaamse overheid vereist een grote mate van **professionaliteit** bij de stakeholders, wat jonge, maar vernieuwende initiatieven, al dan niet in het informele circuit, voor grote uitdagingen plaatst. De Vlaamse overheid moet **een ondersteuningsaanbod voorzien op maat** van verschillende organisatievormen (van kleine vrijwilligersnetwerken tot geprofessionaliseerde vzw's).
- Lokale besturen, instellingen en organisaties moeten enerzijds investeren in een gediversifieerd personeelsbeleid (representatie van personen met een migratieachtergrond, jongeren, ouderen...) en anderzijds investeren in bruggebouwers die **moeilijk te bereiken doelgroepen** kunnen aanspreken.
- De beleidskaders van de Vlaamse overheid moeten **grensoverschrijdende projecten en intersectorale samenwerking** stimuleren (bijv. via Plan Samenleven). De stakeholders zijn vragende partij voor **regelluwte en structurele experimenteerimte** voor Brussel en de Vlaamse Rand.

De uitwisseling tussen Brussel en de Vlaamse Rand

- Volgens de stakeholders bestaat er vanuit de Vlaamse Rand een negatieve perceptie ten opzichte van 'grootstedelijke tendensen'. Bovendien kennen Brussel en de Vlaamse Rand een andere taalregeling, wat de samenwerking bemoeilijkt. Daarom is er nood aan een **strategisch narratief** dat burgers, beleid en organisaties uit Brussel en de Vlaamse Rand met elkaar verbindt en een constructief verhaal brengt.
- De stakeholders geven te kennen dat er onvoldoende kennisuitwisseling is tussen instellingen en middenveldorganisaties uit Brussel en uit de Vlaamse Rand. De expertise en de goede praktijken die voortkomen uit de labofunctie van Brussel worden vandaag onderbenut in de Vlaamse Rand. De stakeholders vragen aan de Vlaamse overheid om **kennisuitwisseling** tussen Brussel en de Vlaamse Rand te faciliteren en om meer mogelijkheden te voorzien voor **kruisbestuiving**, bijvoorbeeld in de vorm van een gezamenlijke Trefdag Brussel-Vlaamse Rand, een gedeelde oase/vrijplaats om samen te experimenteren, de oprichting van een centraal steunpunt of organisatienetwerk.

2. Uitdagingen en aanbevelingen over gemeenschapsvorming/cultuur

- Stakeholders uit het volwassenenwerk geven te kennen dat er in Brussel eigenlijk geen 'meerderheids-gemeenschap' is, maar dat er eerder sprake is van een 'peer-to-peergemeenschap'. In de Vlaamse Rand overheerst nog meer het Vlaamse '**meerderheidsdenken**'. Het komt er dus op aan om ons bewust te zijn van die 2 visies, die elk ook een andere benadering met zich meebrengen om aan gemeenschapsvorming te doen.
- Er is nood aan **meer uitwisseling** rond lokaal onthaalbeleid en aan een gedeelde sociale/socioculturele kaart ('branding' afstemmen: bijv. Huis van het Nederlands vs. Agentschap Integratie en Inburgering).
- In Brussel leggen heel wat grotere vzw's – met betaald personeel – zich toe op initiatieven rond gemeenschapsvorming. In de Vlaamse Rand zijn er veel minder professionele spelers en hangt de werking meer af van kleine verenigingen die op vrijwilligers draaien. Net die verenigingen hebben het – in de uitdagende context

van de Vlaamse Rand – bijzonder moeilijk om zich te handhaven. Daarom is er naast een impulsbeleid voor formele en professionele actoren **ook een impulsbeleid nodig voor informele circuits**: verenigingen, vrijwilligers, burgers... Tegelijk moet daarbij ook al aandacht zijn voor verduurzaming.

- **Fysieke ontmoetingsplekken** zijn zeer waardevol voor gemeenschapsvorming en moeten dus zeker benut worden (de schoolpoort, gemeenschapscentra, bibliotheken...).

3. Uitdagingen en aanbevelingen over gemeenschapsvorming/jeugd

- De ontwikkeling van een beleid en van een aanbod ten aanzien van jongeren vereist in de 1ste plaats kennis over wie de jongeren in Brussel en de Vlaamse Rand zijn, wat ze verlangen en tegen welke drempels ze stoten. Het gaat alleszins om een zeer diverse doelgroep; 'de jongere' bestaat niet. Volgens de stakeholders is het voor lokale besturen en middenveldorganisaties uit de Vlaamse Rand niet eenvoudig om bepaalde jongeren (bijv. anderstaligen) te bereiken (bijv. met het reguliere culturele programma). **Het vrijetijdsaanbod moet daarom enerzijds voldoende aansluiten bij wat jongeren wensen, en anderzijds de diversiteit van de lokale bevolking weerspiegelen.** Beleidsmakers moeten bekijken welke jongeren er niet worden bereikt met het bestaande aanbod en vervolgens een aanbod op maat creëren (en het opnemen in het reguliere aanbod). Het is ook van belang om jongeren eigenaarschap te geven over dat aanbod. De stakeholders die actief zijn in de Vlaamse Rand vinden dat het aanbod in Brussel verder staat op het vlak van diversiteit.
- Zowel Brussel als de Vlaamse Rand kreunt onder een **aanzienlijke capaciteitsnood**, ook voor de jeugd. Jongeren hebben nood aan vrijplaatsen in de openbare ruimte, maar ook aan infrastructuur waar ze veilig, zorgeloos en comfortabel zichzelf kunnen zijn. De stakeholders beklemtonen dat er een grote inhaalbeweging nodig is om het aanbod af te stemmen op de verjongingsgolf waarmee zowel Brussel als de Vlaamse Rand geconfronteerd worden. Ze wijzen er bovendien op dat het beperkte aanbod aan vrijetijdsbesteding tot gevolg heeft dat er weinig oefenkanalen Nederlands zijn voor anderstaligen.

4. Uitdagingen en aanbevelingen over zorg

- Op het vlak van zorg zijn er in Brussel en in de Vlaamse Rand lacunes in het versnipperde aanbod en in de voorzieningen. Daaruit vloeit voort dat **zorgcontinuïteit ontbreekt**. Er is ook een historische achterstand die niet weggewerkt raakt. Zorg moeten we vanuit demografie bekijken en niet vanuit geografie of vanuit zorgstructuren. Niet elk aanbod moet overal ter beschikking zijn, maar elk Nederlandstalig aanbod moet wel voor iedereen bereikbaar zijn.
- Zorg zit in elk aspect van samenleven en daarvoor is **geïntegreerde intersectorale samenwerking nodig**. Zorg kun je benaderen vanuit andere sectoren: onderwijs, jeugdverenigingen, de socioculturele sector. De zorgsector kan samenwerken met onderwijs om zorgonderwijs aantrekkelijker te maken en het personeelstekort te helpen oplossen, maar ook om leerkrachten en CLB's te ondersteunen. Samenwerking is nodig over beleidsniveaus, diensten, taal- en gewestgrenzen heen.
- Om het personeelstekort aan te pakken moeten we **regelgeving** in verschillende sectoren beter op elkaar afstemmen om flexibele tewerkstelling over sectoren heen te realiseren. Ook een betere erkenning en gelijk-schakeling van (buitenlandse) diploma's kan een oplossing bieden. De diversiteit van de bevolking vormt een menselijk kapitaal dat we kunnen aanboren om het personeelstekort op te lossen.
- De stakeholders herinneren eraan dat cijfermateriaal specifiek over Brussel doorgaans ontbreekt, bijvoorbeeld over stageplaatsen in de zorg.

5. Uitdagingen en aanbevelingen over onderwijs

- Het onderwijsbeleid zou **meer moeten anticiperen op snelle demografische evoluties**. De urgentie van de situatie wordt onderschat. De capaciteit staat zowel in Brussel als in de Vlaamse Rand zwaar onder druk (infrastructuur en personeel). Er is een hogere structurele financiering nodig (niet projectmatig).
- De **regelgevende kaders** voor Brussel en de Vlaamse Rand moeten beter op elkaar worden afgestemd (aanmeldingssysteem, financiering). De verschillende financieringsmechanismen voor scholen voelen volgens de stakeholders onrechtvaardig aan. Vooral in de Vlaamse Rand is er meer nood aan flankerende ondersteuning van leerkrachten, ouders en leerlingen. Een geografische uitbreiding van de werking van het Onderwijscentrum Brussel of de uitbouw van een soortgelijk centrum in de Vlaamse Rand zou soelaas kunnen bieden.

Het onderscheid in ondersteuning tussen de scholen in Brussel en de Vlaamse Rand moeten we wegwerken, maar niet binnen een gesloten enveloppesysteem. Extra investeringen in de Vlaamse Rand mogen dus niet ten koste van Brussel gaan.

- De stakeholders geven te kennen dat de **diversiteit in klassen zich niet in het lerarenkorps weerspiegelt** en dat leerkrachten onvoldoende voorbereid zijn op de diversiteit die ze in de klas tegenkomen. De hogescholen moeten studenten in de lerarenopleiding beter voorbereiden op de diverse realiteit. Zowel in Brussel als in de Vlaamse Rand hebben vele kinderen een andere thuistaal, wat de communicatie met ouders bemoeilijkt. Het **OKAN-onderwijs** is erg ongelijk verspreid over de Vlaamse Rand. De doelgroep van de OKAN-klassen zouden we kunnen uitbreiden naar iedereen met beperkte kennis van het Nederlands (bijv. ook instromers uit Brussel). In de Vlaamse Rand ontbreekt een visie op meertaligheid.
- Vele leerkrachten uit Brussel en de Vlaamse Rand kunnen minder focussen op hun kerntaak door de vele zorgnoden die ze detecteren. Het welzijnsaanbod bereikt anderstaligen soms niet door de taalbarrière. Er is een versterking van de CLB's nodig voor een betere doorverwijzing van leerlingen naar de zorg.

10.4. Conclusie en beleidsaanbevelingen

Aanbevelingen van de administratie op basis van de insteken van keynotesprekers en stakeholders

Aanbevelingen aan de Vlaamse Regering

Op basis van de inbreng van onze betrokkenen tijdens het stakeholdersdebat doet ABB de volgende aanbevelingen aan de Vlaamse Regering:

- **Stel meer structurele financiering** ter beschikking van het Nederlandstalige middenveld in Brussel en van lokale besturen in de Vlaamse Rand. Momenteel zijn de betrokken actoren vaak aangewezen op tijdelijke subsidies en gebeurt de financiering dus op projectmatige basis. Dat brengt veel werklast met zich mee, terwijl de uitkomst daarvan onzeker is. **Aangezien de maatschappelijke uitdagingen zich in de Vlaamse Rand vaak nog scherper stellen dan in de Vlaamse centrumsteden, verdient ook deze regio een basisfinanciering om op die uitdagingen een gedegen antwoord te bieden.**
- Besteed binnen de betrokken beleidsdomeinen nog **meer aandacht aan de specificiteit** van Brussel en de Vlaamse Rand **en de correlatie** tussen beide regio's. Enerzijds kan het overkoepelende Vlaamse beleid rond thema's als jeugd, cultuur, samenleven, onderwijs en zorg veel leren van de ervaringen in Brussel en de Vlaamse Rand. Anderzijds vraagt de situatie in die regio vaak om bijzondere aandacht en maatregelen. Afstemming en uitwisseling tussen alle betrokken administraties is essentieel.

Aanbevelingen aan de Vlaamse minister(s) bevoegd voor Brussel en de Vlaamse Rand

Op basis van de inbreng van onze betrokkenen tijdens het stakeholdersdebat doet ABB de volgende aanbevelingen aan de Vlaamse minister(s) bevoegd voor Brussel en de Vlaamse Rand:

- Organiseer aanvullend op de al bestaande jaarlijkse Trefdag Brussel en de Inspiratiedag Vlaamse Rand een **gezamenlijke Trefdag/Inspiratiedag Brussel-Vlaamse Rand**. Die zorgt voor ontmoeting, uitwisseling en verbinding tussen betrokkenen die actief zijn in Brussel en betrokkenen die actief zijn in de Vlaamse Rand.
- Creëer een **gezamenlijk beleidsinstrument** (voorlopige werktitel: **Zennefonds**) voor zowel beleidsveld Brussel als beleidsveld Vlaamse Rand dat experimentele projecten ondersteunt die een oplossingsgericht antwoord bieden op gedeelde maatschappelijke uitdagingen, en middenveldorganisaties aanmoedigt om Brussel en de Vlaamse Rand grensoverschrijdend te exploreren (ook als **laboruimte**).
- **Faciliteer samenwerking en kruisbestuiving** tussen de betrokken vakadministraties van de Vlaamse overheid, de Vlaamse Gemeenschapscommissie en andere betrokkenen in Brussel en de Vlaamse Rand. Zo kunnen gezamenlijke overlegmomenten tussen die verschillende actoren zorgen voor een meer gedragen (sectoraal) beleid en tegelijk opportuniteiten tot wisselwerking aan het licht brengen. Naast verkennende gesprekken met elk van de betrokken partijen behoort ook een meer structureel overlegplatform tot de mogelijkheden.

Het coördinatieplatform Stand van de Rand – dat verschillende administraties en betrokkenen samenbrengt rond uitdagingen die spelen in de Vlaamse Rand – kan hier als voorbeeld dienen voor een orgaan dat de gedeelde uitdagingen van Brussel én de Vlaamse Rand ter harte neemt. Het Vlaamse Brussel- en Randbeleid moet aandacht hebben voor de aansluiting van het Brusselse onderwijs op de arbeidsmarkt in de Vlaamse Rand via de intermediaire rol van het middenveld en schuift de representatie van moeilijk bereikbare doelgroepen in lokale besturen, organisaties en instellingen naar voren.

- Benader de kennisproducten vanwege de maatschappelijke verwevenheid tussen Brussel en de Vlaamse Rand nog meer vanuit een **integrale aanpak**. Dat kan door Brussel en de Vlaamse Rand samen te analyseren in beleidsnota's, gezamenlijke onderzoekslijnen te definiëren of de andere regio als referentiepunt/benchmark op te nemen bij kennisproducten die maar 1 van de 2 regio's behandelen.
- Vat de realiteit van Brussel en de Vlaamse Rand in **een verbindend verhaal** dat wederzijdse vooroordelen overstijgt. De regio heeft een pragmatische aanpak nodig die focust op gedeelde uitdagingen, gebundelde expertise, gezamenlijke dataverzameling en gecoördineerde programmatie (onderwijs, zorg...), wat kan leiden tot praktijken die op het terrein het verschil kunnen maken en die leerervaringen kunnen zijn voor heel Vlaanderen.

AGENTSCHAP BINNENLANDS BESTUUR

Koning Albert II laan 15 bus 215

1210 BRUSSEL

binnenland@vlaanderen.be

vlaanderen.be/abb